

GOIGS en alabança de

que es venera
de Vallfogona del Ripollès

Sobirana llum sagrada,
Reina de tota virtut:
*Sigueu la nostra advocada
Verge i Mare de Salut.*

De part de la Trinitat
l'arcàngel vos saludà:
*Plena de gràcia i bondat
el Senyor amb Vós està.*
Del diví amor fecundada
al Verb heveu concebut... etc.

Font de virtut singular,
raudal de gràcia divina,
correu a santificar
l'infant de vostra cosina.
-De mon Déu, Vós, Mare amada,
exclama, a mí heveu vingut?... etc.

Que éreu Mare i Verge pura,
amb l'anunci celestial
sabé tota criatura
la nit santa de Nadal.
Dels pastors fóreu lloada
sent el major d'ells nascut... etc.

D'una estrella resplendent
els tres Reis foren guiats,
i per Vós goig eminent
fou veure'ls agenollats.
Ofertint tots humiliada
sa grandesa i son escut... etc.

Si gran sentiment passàreu
quan perdéreu el Senyor,
amb quin consol el trobareu

MARIA SANTÍSSIMA DE LA SALUT

en el seu Santuari
(bisbat de Vic)

I puix us mostreu Patrona
si us amen de bon cor,
digneu-vos que tot Vallfogona
gosi de vostre amor.
Ja que aquí sou venerada,
no sigui va son tribut... etc.

Sant Joan, Ripoll, Vidrà,
les planes de Vic i Olot,
de Bianya i Puigcerdà,
tots aquí ho alcancen tot
extenent Vós la mirada
a tot el món conegut... etc.

Els qui es troben afligits
o pateixen algun mal,
si a Vós acuden rendits
amb confiança filial,
la medecina esperada
en Vós troben a menut... etc.

Bonança en la tempestat,
sol en temps massa plujós,
aigua en temps de sequedat
la terra espera de Vós.
La iniquitat refrenada
i una santa inquietud... etc.

Al devot que us reclàmia
amb viva sol·licitud:
*Alcanceu-li de Déu gràcia
clara Font de la Salut.*

disputant entre els doctors?
Disfrutant, altra vegada,
la vista del Fill perdut... etc.

Sossegada la tempesta
cruel, de la Passió,
un goig immens us presenta
del Fill la Resurrecció.
La humanitat, rescatada,
i Llucifer, abatut,... etc.

Temps és ja, Verge sagrada,
que deixeu el temporal,
i per Angels exaltada,
cenyiu corona immortal.
I prop del Fill col·locada
salveu al qui a Vós acut... etc.

MUSICAL SCORE:

MODERAT
So-bi-ra-na llum sa-gra-da Rei-na de to-ta vir-tut Si-au la nos-tra Ad-vo-
ca-da Ver-ge i Ma-re de Sa-lut. *COR*
De-part de la Tri-ni-tat l'Ar-càn-
gel vos sa-lu-da ple-na de grà-cia i bon-dat- El Se-nyor amb Vós es-tà del di-
vi a-mor fe-cun-da-da Ai Verb ha-veu con-ce-but si- *AL COR*

P Pregueu per nosaltres, Santa Mare de Déu.

R Perquè siguem dignes de les promeses de Jesucrist.

PREGUEM: Us supliquem, Senyor Déu, que concediu als vostres servents de poder fruit sempre d'una bona salut espiritual i corporal, i per la intercessió de la benaurada sempre Verge Maria, prop vostre, al cel, allibereu-nos de les tribulacions de la vida present i feu-nos gaudir de la joia eterna. Us ho demanem per Crist Senyor nostre. **R** Amén.

L'Illm. Sr. Dr. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic, concedí 40 dies d'indulgència per cada estrofa que es llegeixi o es canti dels presents goigs.

LA MARE DE DÉU DE LA SALUT

Enmig d'una vall plena de verdor, envoltada de bosc i pastures, i regada per fonts i rieres, limitada per les serres de Milany, del Puig d'Estela i de Santa Magdalena de Cambrils, senyoreja la petita vall de Vallfogona del Ripollès (uns 300 habitants), situada a 12 km de Ripoll, seguint la carretera que mena a Olot pel Coll de Canes.

Pel camí que arrenca del costat de la gasolinera, trobarem de seguida, on era l'antic camí ral, el Santuari de la Mare de Déu de la Salut, junt a un parell de cases, però una mica separat –puix era fora muralla– del nucli central de la vila, que presidia «La Sala», l'avui gairebé enrunat castell dels senyors de Vallfogona.

Les primeres notícies del lloc de Vallfogona (*vallis fecunda*) són de l'any 896, quan el monestir de Sant Joan hi tenia alguns alous i dominis. L'any 960, l'abadessa Ranlo hi féu erigir i consagrar una església, substituint un temple que sabem que ja existia el 919, probablement fet construir per Emma, la fundadora d'aquest monestir. Aquesta església, dedicada a Sant Julià, va ser modificada en diferents èpoques, la darrera vegada al segle XVIII, però avui està greument amenaçada de ruïna i tots els cultes parroquials se celebren al Santuari de la Salut. És d'aquest que volem parlar avui.

Bé que ignorem la data de la seva erecció, creiem que el santuari era, en els seus començos, una capella de camí, potser un simple oratori. Ens ho fa pensar el seu emplaçament al peu del camí ral i fora muralla, com hem dit abans. L'any 1649, tenim constància que ja existia. La Visita Pastoral del 28 d'octubre de 1686 diu que és «una capella eremítica o Santuari de N.S. de la Salut» a la qual acostuma d'acudir «gran número de gent per los miracles que fa la Santa Imatge». La devoció popular, que venia de molt antic, devia anar creixent a l'empar d'una Confraria a la qual pertanyien gent de Vallfogona i altres pobles. En l'esmentada Visita es dicten diverses disposicions que manifesten una situació de gran pobresa en el Santuari, entre les quals anotem que «amonesta y encarrega quan antes pугuen mudin la cuina de la casa en altra part, prosseguint la obra que tenen premeditada per causar gran indecencia a esta santa capella y als devots que acuden a ella». Pel què hem vist, ja s'estava en la intenció de renovar el santuari, i tres anys més tard, o sigui en 1689, es donà començ a l'edificació d'un temple de major capacitat. L'obra es va fer per subscripció popular, amb almoines recollides pels típics aplegadors o santerers i per les deixes dels devots i confreres que volien lucrar-se de les indulgències de la butlla papal de Climent X, del 17 d'agost del 1670. La construcció va ser lenta i no es va acabar fins el 1701. L'any 1770 s'hi va afegir la capelleta sobre el portal d'entrada i possiblement per aquesta època, potser una mica més tard, es va fer l'enorme baluerna de l'altar neo-clàssic que arribà fins el 1936. Encara el 1825 es va fer el cambril de la Verge, i el 1884 el campanar de torre quadrada i coberta piramidal.

De molt antic hi havia, al costat del santuari, una casa per a l'ermità, una mena de deodonat, que vestia hàbit, i que a més de la missió pròpia del seu càrrec, tenia cura de la casa-alberg contigua, en la que s'allotjaven els fidels que, arribats de lluny, hi feien estada en busca de remei, per complir les prometençes o per fer una cura d'aigües de la font que raja darrera el Santuari.

El Santuari de la Salut, encarat a migdia, és de planta rectangular i fa uns 18 m de llarg per 13 d'ample. Es compon de tres naus, les laterals molt petites. Abans del 1936, a la primera capella, entrant a l'esquerra, hi havia l'altar de la Mare de Déu del Pòpulo, procedent de l'església del castell, de la qual l'única resta que en queda és el campanar. Alguna hora haurem de parlar d'aquesta imatge, de la seva història –que ve a ésser una mica la història del poble– i dels seus goigs. Per l'esmentada Visita Pastoral sabem que l'altar de la Mare de Déu del Pòpulo encara era al seu lloc d'origen, des d'on passà, íntegrament, a primeries del segle XVIII, al Santuari de la Salut. La imatge de la Mare de Déu del Pòpulo era de darreries del segle XIII, de reminiscències romàniques, i d'uns 80 cm d'alçada. Tenia a la seva dreta la imatge de Sant Genís, i a l'esquerra la de Santa Caterina. Al damunt de la capella hi havia Sant Josep, Sant Joan Baptista i Sant Benet, abat.

Tornant a la Mare de Déu de la Salut, la imatge que hi havia al Santuari era de mida d'uns 20 cm, era de fang cuit, de color bru i de cara molt expressiva. La imatge estava dreta amb el Fill als braços. En recordem els trets, per bé que la fotografia que en guardem es presenta amb els vestits postissos que n'amaguen el detall. A l'altar hi havia les imatges de bona mena i estatura de Sant Pere, Sant Joaquim, Sant Joan Baptista i Santa Anna. A la fornícula del cim hi havia l'arcàngel Sant Miquel.

Tot això va desaparèixer els primers dies de la revolució del 1936. L'interior del Santuari va ser depredat: cremaren les imatges i els altars, seguint la mateixa sort que la parròquia. Després de la guerra, la imatge de la Mare de Déu de la Salut que va substituir la destruïda, era de fusta, només obrada de cara i mans, amb vestits postissos, i va ser treballada per en Justet Palou, artesà de la Vila. Actualment, aquesta imatge presideix la sagristia, ja que el dia 17 de maig del 1964 va ser entronitzada la nova i definitiva imatge de la Mare de Déu de la Salut, obra de l'escultor barceloní Francesc Carulla i Serra. És una bella escultura, de línies estilitzades, i té 155 cm d'alçada. La reproduïm en aquests goigs.

En l'Any Marià del 1954, el dia 23 de maig es va celebrar a la Salut de Vallfogona el romiatge oficial de la vila de Ripoll, per lucrar-se de la Indulgència Plenària. Pels programes i el recordatori que es van editar, sabem que la missa de comunió general i altres actes pietosos i recreatius se celebraren al Santuari de la Salut i a la seva esplanada, però la missa solemne encara va tenir lloc a l'església parroquial.

Entre els anys 1973-1975, el Santuari de la Salut hagué de renovar completament el teulat, i altra vegada l'obra va ser efectuada amb els donatius dels seus nombrosos devots de Vallfogona, Ripoll i pobles dels voltants.

Abans era tradició que la primera sortida d'un nou nat fos per visitar la Verge de la Salut en el seu Santuari, així com el pas dels enterraments pel seu davant, com un darrer adéu. Avui, en fer el Santuari la funció de parròquia, la tradició ha quedat integrada en la vida parroquial. I com que parlem de tradició, i Vallfogona és un país molt ric en tradicions i llegendes, afegirem que a la primera capella de la dreta, hi ha una pica beneitera enorme, d'un sol bloc de pedra, de més de dos metres de diàmetre i a prop de mig de fondària. Hom diria que és per a bateig d'immersió, però la llegenda assegura que és la copa amb què hi bevia el mític Pla Falgars.

La festivitat de la Verge de la Salut és el dia 8 de setembre, celebrada amb solemnitat pel poble. Però també són moltes les persones dels pobles veïns –tal com diuen els goigs– que vénen en aplecs o individualment a visitar la Verge de la Salut. Així ho testimoniaven els nombrosos ex-vots i presentalles que recordaven totstemps els nombrosos favors concedits per tan Excelsa Mare.

***

Dels goigs de la Mare de Déu de la Salut de Vallfogona, en coneixem dos textos diferents. Els més antics (segle XVIII i part del XIX) tenen un text que incideix en els vuit goigs tradicionals, i fa especial esment de la intercessió de la Verge en temps de temporals, pedregades, bones collites, curacions de malalties i tràngols de parteres, esterilitats, etc. A partir dels goigs editats el 1888, apareixen els que publiquem i que han restat fins ara, bé que incloguin algunes estances dels anteriors.

Joan Font i Rius